

**Program prac konserwatorsko – restauratorskich
przy witrażach kościoła p.w. Matki Bożej Częstochowskiej
w Darłowie.**

NAZWA ZAMIERZENIA INWESTYCYJNEGO	REMONT KOŚCIOŁA pw. MATKI BOŻEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ
OBIEKT	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY pw. MATKI BOŻEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ
ADRES	76-150 DARŁOWO, ul. Franciszkańska 4
POZOSTAŁE DANE ADRESOWE	Nazwa jednostki ewidencyjnej: ..... 321301_1.0010.360 Nazwa i numer obrębu ewidencyjnego: ... 321301_4.0010 Darlowo Numer działki ewidencyjnej: 360
INWESTOR	PARAFIA RZYMSKOKATOLICKA pw. MATKI BOŻEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ 76-150 DARŁOWO, ul. Franciszkańska 4
KATEGORIA OBIEKTU BUDOWLANEGO	KATEGORIA X
RODZAJ OBIEKTU BUDOWLANEGO	BUDYNEK KULTU RELIGIJNEGO
OPRACOWAŁ	Mistrz witrażownictwa Marek Wituszyński
Data opracowania:	Koszalin, 11.2022 r.

Nr 3   NR 976, 2023, K
 Załącznik do decyzji o udzieleniu
 Zachodniopomorskiego Województwa
 Konserwatora Zabytków
 Znak: ZN.K.5142.72.2023.KB
 Z dnia 21.11.2023. fmk

Podstawa opracowania

- wstępna ocena stanu zachowania
- wstępna dokumentacja fotograficzna

Opis

Witraże znajdujące się w świątyni można podzielić na trzy grupy:

- naw bocznych wykonane na początku XXI wieku, są to witraże o podziale romboidalnym oraz witraże figuralne wykonane głównie ze szkła barwionego w masie z opracowaniem malarskim

Fot. 1 i 2 Darłowo, kościół parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej
- witraże naw bocznych

- witraże korpusu nawy głównej o podziale romboidalnym znajdujące się w elewacji nad dachem naw bocznych, wykonane na przełomie XX i XXI wieku oraz witraż elewacji zach. wieży z XIX w.

Fot. 3 Darłowo, kościół parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej -
witraże nawy głównej

Fot. 4 Darłowo, kościół parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej -
XIX wieczne witraże elewacji zachodniej wieży

- witraże prezbiterium wykonane z na początku XX- wieku to grupa pięciu neogotyckich okien wypełnionych kwaterami witrażowymi z malowanymi kompozycjami dywanowymi. Każdy otwór okienny ma powtarzający się motyw kwietno-liściasty przeplatany barwną bordiurą.

Z całej kompozycji wyróżnia się jedynie okno wschodnie o cieplejszych barwach szkieł, wzbogacone o motywy architektoniczne i wkomponowaną postać Chrystusa.

Fot. 5 Darłowo, kościół parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej - witraże prezbiterium.

Stan zachowania

Witraże neogotyckie o tematyce ornamentowej i figuralnej, wykonane tradycyjną metodą ze szkła barwionego w masie, łączonego za pomocą szprosów ołowianych. Szkła wymalowane kontuarem i patyną, wypalone w piecu e temp. 630 stopni Celsjusza.

Kwatery witrażowe osadzone od strony zewnętrznej w laskowaniach z kształtek ceglanych, oparte na poziomych sztabach z teownika stalowego 30/30.

Witraże w latach 90. ubiegłego stulecia zostały poddane nieestetycznym naprawom, spękane szkła połączono w szeroki ołów lub taśmę miedzianą (fot. 6), część została spękanych lub sklejona bez punktowania na zimno (fot. 7).

Fot.

6 i 7 Darłowo, kościół parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej -
witraże prezbiterium

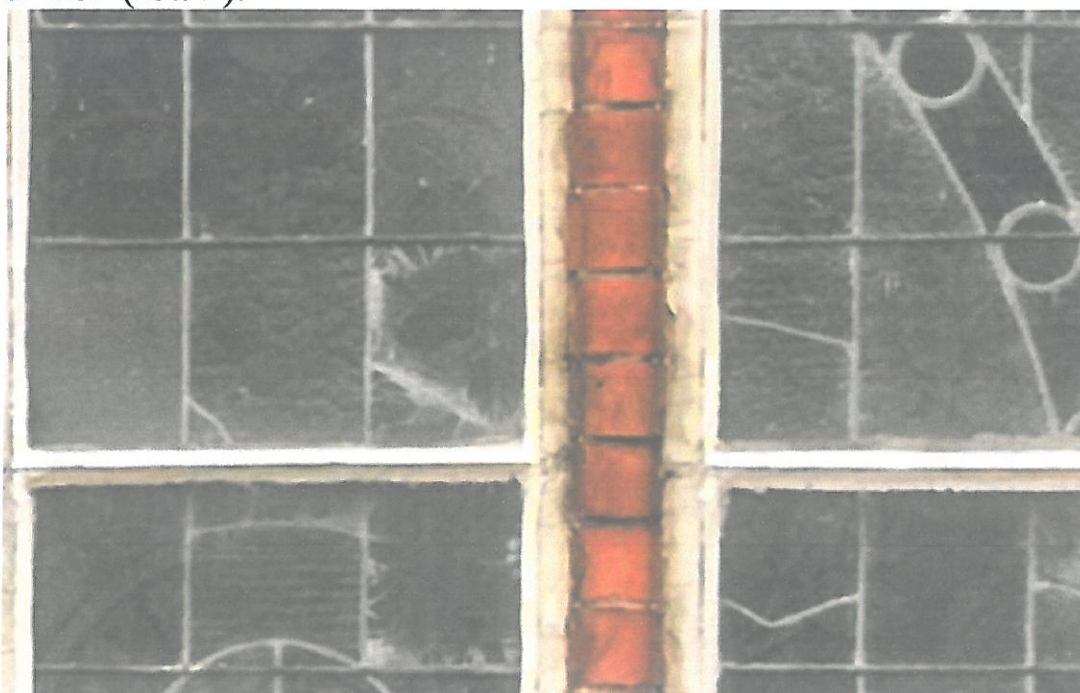
W miejsce ubytków użyto szkielek, które nie odpowiadają oryginalnej kolorystyce i zostały wymalowane na zimno, co spowodowało z biegiem czasu łuszczenie się farby (fot. 8).

Fot. 8 Darłowo, kościół parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej - witraże prezbiterium

Wymalowania na zimno stosuje się wyłącznie na szklach oryginalnych, do szkieł wtórnych używa się farb ceramicznych, które po naniesieniu na szkło wypalamy w piecu w temp. 630 stopni.

Nie udało się również usunąć nawarstwień brudu z zewnętrznej strony szkieł (fot. 9).

Fot. 9 Darłowo, kościół parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej - witraże prezbiterium

Od strony zewnętrznej kościoła, na dodatkowej ramie stalowej obrobionej grubą warstwą spękaną zaprawą, osadzono szyby szklarniowe uszczelnione kitem. Niestety taki sposób zabezpieczenia witraży powoduje optyczne wypłaszczenie okna przez zasłonięcie ramami i zaprawą kształtek okiennych. Brak jest również jakiegokolwiek wentylacji (jedynie przez spękaną kity) zbyt wąskiej poduszki powietrznej między szybami, a witrażem (dystans między szybą, a witrażem min. 50 mm), co powoduje kondensację pary wodnej, a następnie penetracje zabytkowych murów.

Fot. 10 Darłowo, kościół parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej - witraże prezbiterium

Cel i założenia prac konserwatorskich

Głównym założeniem prac jest demontaż istniejącego szklenia oraz przywrócenie historycznego wyglądu neogotyckich okien przez zamontowanie nowego szklenia ochronnego, w miejsce osadzenia witraży, co pozwoli odsłonić zabytkowe ceglane laskowania i ościeża, które obecnie w większości zasłonięte są przez ordynarne ramy okienne i szyby.

Nowe szklenie nie tylko poprawi estetykę okien, ale jego głównym zadaniem jest przede wszystkim zabezpieczenie bezcennych zabytkowych witraży prezbiterium oraz witraży nawy głównej i naw bocznych.

Witraże po konserwacji należy zamontować od strony wewnętrznej świątyni zachowując 5-7 cm dylatacji między szybami a witrażem co pozwoli na swobodną, grawitacyjną wentylację przestrzeni między nimi i obniży temperaturę zabytkowych szkieł latem, a zimą zapobiegnie kondensacji pary wodnej, jej skraplaniu się i penetracji gotyckich murów.

Należy również wykonać co najmniej dwie kwatery uchylne za pomocą siłowników mechanicznych w prezbiterium i cztery kwatery w nawach bocznych kościoła.

Program prac

1. Postawienie rusztowań od strony zewnętrznej.
2. Dokumentacja fotograficzna przed demontażem.
3. Demontaż starego szklenia, ręczne odkuwanie zaprawy, uwalnianie szyb wraz z ramami i teownikami stalowymi.
4. Oznakowanie kwater witrażowych przed demontażem gwarantujące ich prawidłowe zamontowanie po pracach konserwatorsko-restauratorskich, zgodnie z systemem opracowanym Corpus Vitrearum Medii Aewi International.
5. Zabezpieczenie okien płytami od strony wewnętrznej na czas demontażu witraży i wykonania szklenia w celu odseparowania wnętrza świątyni od pyłu i resztek luźnej zaprawy.

6. Zabezpieczenie spękanych szkielek przez naklejenie taśm klejących w celu zachowania każdego fragmentu.
7. Stopniowe wyciąganie witraży z ceglanych laskowań: wykuwanie ręczne zaprawy brzegowej, usuwanie kitu z lasz i płaskowników konstrukcyjnych, uwalnianie lasz, wiatrownic oraz zabezpieczenie ich do transportu.
8. Wzmocnienie zabytkowych laskowań przez skręcenie na całej szerokości drewnianymi belkami 10/10 cm. Na 1/3 i 2/3 wysokości okna.

9. Oczyszczenie mechaniczne wszystkich elementów metalowych takich jak płaskowniki konstrukcyjne, lasze, wiatrownice. Zabezpieczenie elementów środkiem Cortanin F firmy Organika, pokrycie dwukrotnie podkładem antykorozyjnym oraz dwukrotnie farbą lakową EDDI SCHMIED.
10. W razie konieczności wykonanie nowych elementów metalowych niezbędnych do montażu witraży po konserwacji.
11. Wykonanie konstrukcji nośnej szklenia ochronnego. W tym celu należy usunąć wtórne kształtowniki montażowe z teownika stalowego i przymocować nowe płaskowniki z uszami i szpilkami fi 8mm,

które jednocześnie będą elementem nośnym witraży zamontowanych od strony wewnętrznej kościoła.

Nowe płaskowniki z uszami powinny być ocynkowane i malowane proszkowo w kolorze czarny mat. Po obrysie pasów okiennych, wzdłuż ceglanych laskowań należy zamontować kątownik aluminiowy 15/15/1,5 malowany proszkowo w kolorze czarny mat. Kątownik pozwoli na elastyczne przeniesienie naprężeń. Na tak przygotowanej konstrukcji montujemy szyby typu laminat 3/3/1, dociskamy laszami aluminiowymi i klinujemy. Całość uszczelniamy silikonem neutralnym czarny mat.

12. Uzupełnienie ubytków kształtek i fugi w ceglanych ościeżach i laskowaniach.
13. Transport witraży do pracowni.
14. Wykonanie dokumentacji fotograficznej po demontażu.
15. Wykręcenie wiatrownic z drucików.
16. Usunięcie zdegradowanych i utlenionych profili ołowianych nie spełniających już swojej funkcji nośnej. W miarę możliwości naprawa siatki ołowianej.
17. Oczyszczenie oryginalnych kwater: na sucho miękkimi pędzelkami, gąbkami i skalpelami z pozostałości starego kitu szklarskiego. Mycie szkieł w naturalnych kąpielach wodnych z dodatkiem fosforanu sodu od 5% - 10% (w zależności od stanu zabrudzenia).

- Płukanie w wodzie, odłuszczenie rozpuszczalnikami organicznymi (np. acetonem), suszenie.
18. Klejenie pękniętych szkielek akrylowym klejem utwardzanym promieniami UV firmy Drei Bond: 6023, 6020 w razie potrzeby 6060 z aktywatorem 5900. Większe szczeliny i ubytki powierzchniowe będą uzupełniane dwuskładnikową żywicą epoksydową Araldite 2020 firmy Hundsman.
  19. Uzupełnianie ubytków.
  20. Dorabianie brakujących fragmentów z warstwami malarskimi z zastosowaniem farb ceramicznych wypalanych w temp. 620°C.
  21. Uszczelnianie obustronne witraży płynnym kitem, doczyszczanie drobnymi trocinami.
  22. Ewentualne uzupełnianie ubytków warstw malarskich na zimno w obrębie szkielek oryginalnych farbami na bazie pigmentów i barwników ze spoiwem akrylowym 5-10% paraloidu B-72 w rozpuszczalniku organicznym.
  23. Przymocowanie odnowionych lub nowych wiatrownic na dawne miejsca przy pomocy miedzianych drucików.
  24. Transport witraży z pracowni na teren kościoła.
  25. Zdjęcie płyt zabezpieczających.
  26. Mocowanie kątownika aluminiowego 15/15/1,5 w kolorze czarny mat wzdłuż laskowań, montaż kwater witrażowych od strony wewnętrznej kościoła na wcześniej przygotowanej konstrukcji zachowując dystans od szklenia zewnętrznego 5-7 cm w celu uzyskania dylatacji wentylacyjnej. Docisnięcie kwater laszami aluminiowymi w kolorze czarny mat, dokręcenie nakrętkami. Witraże montujemy na „sucho” bez uszczelniaczy.
  27. Montaż wiatrownic aluminiowych fi8mm malowanych proszkowo w kolorze czarny mat .

Opracowanie :

Marek Wituszyński

